

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра податків та фіскальної політики

ВЕГЕРА Валентин Сергійович

**Прагматизм протидії протиправній поведінці
суб'єктів митної системи України / Pragmatism of
Combating Unlawful Behavior of Subjects of
Customs System of Ukraine**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма - Митна справа

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФМСм-22
В. С. Вегера

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, А. Я. Кізима

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

" ____ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **А. І. Луцик**

ТЕРНОПІЛЬ - 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 Митний контроль як основний елемент протидії протиправній поведінці суб'єктів митної системи України.....	6
1.1. Сутність митного контролю в Україні.....	6
1.2. Причини порушення митного законодавства України та способи їх попередження.....	12
Висновки до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2 Прагматика здійснення митного контролю в Україні.....	21
2.1. Аналіз показників, які визначають фіскальну ефективність митного контролю.....	21
2.2. Фіскальні ефекти здійснення митного контролю в Україні.....	31
Висновки до розділу 2.....	38
РОЗДІЛ 3 Основні напрями вдосконалення митного контролю в Україні.....	40
Висновки до розділу 3.....	47
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день важливість зовнішніх зв'язків України не викликає ніяких заперечень. Прагнення та рух країни до євроінтеграції, встановлення дружніх та взаємовигідних стосунків зі світом, виступає ще одним фактором розвитку міжнародних торговельних зв'язків. Крім того, це є фактором економічного зростання, вирішення багатьох соціально – економічних проблем. Але ця торгівля є складною з позиції контролю за її організацією та порядком функціонування. Для цього у країні існує митна система і основний контролюючий орган у цій сфері – Державна митна служба. Вона відіграє важливу роль у перешкоджанні незаконній діяльності при перетині митного кордону, боротьбі з різноманітними порушеннями у митній сфері, порушеннями митних правил, боротьбі з контрабандою, як явищем яке створює нерівні конкурентні умови для суб'єктів господарювання і призводить до втрат бюджету у частині митних надходжень..

Основним дієвим інструментом протидії протиправній поведінці суб'єктів митної системи є наявність в країні високоорганізованого і ефективного митного контролю, який ставить собі за мету боротьбу з негативними проявами у митній сфері.

Окремі аспекти функціонування митного контролю були відображенні у працях наукових дослідників: Бережнюка І., Гребельника О., Годованця О., Дегтярьова С., Дубініна А., Дудчака В., Зельніченко О., Мазура А., Мартинюка О., Пашка П., Сорокіна С., Тоцької Т.

Але, одночасно, незважаючи на такий перелік знаних науковців, які займаються даною проблематикою, необхідно визнати, що в Україні досі немає спеціально зорієнтованих досліджень з проблематики митного контролю, що і зумовило вибір теми даної кваліфікаційної роботи.

Мета роботи. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних положень щодо митного контролю та його прагматики у контексті

здійснення ефективної протидії протиправній поведінці суб'єктів митної системи в Україні.

Для досягнення встановленої мети в роботі вирішено такі **завдання**:

- дослідити сутність категорії «митний контроль» в Україні;
- охарактеризувати зміст протиправної поведінки суб'єктів митної системи;
- проаналізувати фінансові ефекти митного контролю;
- запропонувати сучасні орієнтири вдосконалення митного контролю в Україні в контексті протидії протиправній поведінці суб'єктів митного контролю.

Об'єктом дослідження є митний контроль як вид державного фінансового контролю.

Предметом дослідження є прагматизм протидії порушенням законодавства у митній сфері в Україні.

Методи дослідження. В процесі дослідження у роботі використано методи системного аналізу та синтезу, теоретичного узагальнення, методи причинно – наслідкового зв'язку і порівняння, метод графічного аналізу, історичний метод, абстрактно – логічний.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчо – нормативні акти з питань митної справи, статистичні дані та матеріали, наукові матеріали, статті в періодичній пресі.

Практична значущість Викладені в кваліфікаційній роботі узагальнення, висновки і рекомендації можуть використовуватись в практичній діяльності органів державної влади і управління, які здійснюють митний контроль, а зокрема Міністерства фінансів України, Державної митної та податкової служби.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у систематизації теоретичних та практичних підходів щодо митного контролю в Україні та

напрацювання заходів з його удосконалення з метою підвищення його ефективності.

Апробація. Результати дослідження апробовані на Всеукраїнських наукових-практичних студентських конференціях «Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних процесів».

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний текст роботи викладений на 52 сторінках, у тому числі робота містить 18 таблиць, 5 рисунків. Список використаних джерел налічує 61 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

1.1. Сутність, методи та форми митного контролю в Україні

Люба сфера діяльності повинна містити у собі контрольні дії. Саме від того, наскільки ми перевіряємо результати своєї роботи, причому незалежно від того, де ми її здійснюємо і залежить ефективність виконаного. На всіх етапах розвитку виробництва, у різні періоди розвитку суспільства, ті чи інші елементи контролю завжди були присутні. Звичайно, масштаби, форми, методи і прийоми, сфери застосування контролю відрізнялися, але загальна суть явища зводилась до наступного: він об'єктивно необхідний.

У загальному вигляді «сутність контролю зводиться до процесу вивчення, порівняння, виявлення, фіксації проблем, змісту і відображення в обліку господарських операцій та вжиття заходів для їх розв'язання, усунення порушень і попередження їх в подальшому»[29, 149].

Фінансовий контроль – «це система активних дій, що здійснюються органами державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання та громадянами України, по спостереженню за функціонуванням будь-якого об'єкта управління у частині утворення, розподілу та використання ним фінансових ресурсів з метою оцінки економічної ефективності господарської діяльності, виявлення і блокування в ній відхилень, що перешкоджають законному і ефективному використанню майна і коштів, розширеному відтворенню виробництва, задоволенню державних, колективних та приватних інтересів і потреб та удосконалення управління економікою»[29,149].

У зв'язку з незабезпеченістю економіки України достатнім обсягом фінансових ресурсів, провідна роль у регулюванні їх потоків, раціональному і ефективному використанню належить системі державного фінансового контролю.

Державний фінансовий контроль – «різновид фінансового контролю, що здійснюється відповідними органами державного фінансового контролю. Він полягає у встановленні фактичного стану справ щодо дотримання вимог чинного законодавства на підконтрольному об'єкті, спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності в ході формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів, що належать державі, а також використання коштів, що залишаються у суб'єкта фінансових правовідносин у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів, державних позабюджетних фондів та кредитів, отриманих під гарантії Кабінету Міністрів України»[12, 6].

Як видно з даних табл.1.1, митний контроль, поряд з податковим контролем, валютним, бюджетно-фінансовим, є складовою загальнодержавного фінансового контролю. В економічній літературі зустрічається дуже багато визначень митного контролю.

Митний контроль можна трактувати як «систему законодавчо встановлених заходів, що здійснюють митні органи для забезпечення дотримання вимог податкового і митного законодавства, охорони державної та суспільної безпеки, економічних інтересів, виявлення та запобігання протиправним діям фізичних осіб та суб'єктів господарювання; засіб реалізації державної митної справи, що становить сукупність заходів для забезпечення належного виконання митного законодавства; специфічну діяльність митних органів, спрямовану на реалізацію передбачених законодавством завдань і функцій з метою дотримання учасниками митних відносин митного законодавства» [60, 387].

В іншому визначенні відзначається, що «митний контроль – сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку» [7].

Табл.1.1.

Митний контроль серед підвидів фінансового контролю в Україні

[8,с.203]

№ п.п.	Підвиди фінансового контролю	Основні функції та виконавчий орган
1.	Загальнодержавний фінансовий контроль	Направлений на всі господарюючі суб'єкти незалежно від форми власності. Здійснюється органами державної влади загальної компетенції, а також спеціальними контрольними органами, основною функцією яких є державний фінансовий контроль
2.	Податковий контроль	Ефективна організація багато в чому визначає повноту надходжень фінансових ресурсів в розпорядження держави і можливість її виконувати свої функції
3.	Митний контроль	Митні органи користуються правами і несуть обов'язки адміністрування митних платежів при перетині товарами митного кордону держави
4.	Валютний контроль	Забезпечує дотримання валютного законодавства при валютних операціях
5.	Бюджетно-фінансовий контроль	Проводиться в бюджетно-фінансовій сфері. Предметом контролю є процеси формування і використання фінансових ресурсів держави
6.	Контрольні функції Президента України	У сфері фінансової діяльності впливають з його статусу як глави держави і голови виконавчої влади в Україні.

В економічній літературі зустрічається визначення згідно якого митний контроль – «це специфічна діяльність органів доходів і зборів України, що

спрямована на реалізацію передбачених чинним законодавством завдань і функцій з метою дотримання юридичними та фізичними особами митного законодавства України, міжнародних угод України та правил, які регулюють порядок увезення, вивезення чи транзиту товарів, транспортних засобів, валюти та інших предметів» [37]. По-іншому можна сказати – «це сукупність здійснюваних митними органами України режимних заходів із метою забезпечення дотримання законодавства про митну справу, законодавства України та міжнародних угод України, контроль за виконанням яких покладено на органи доходів і зборів» [37].

З економічної точки зору «митний контроль – це складова митної системи держави, яка реалізується з метою виконання митними органами основних функцій покладених на них. ...на сучасному етапі розвитку контролюючих органів важливе значення приділяється фінансовому пріоритету митного контролю, як важливого інструменту забезпечення надходжень від мита та митних платежів» [8, 204].

Відповідно до положень МКУ « митний контроль – це сукупність заходів, що здійснюються винятково фіскальними органами для виконання мінімуму митних процедур з метою забезпечення додержання митного законодавства. Митному контролю властива вибірковість, тобто форми та обсяги контролю, достатнього для забезпечення дотримання митного законодавства при митному оформленні, обираються митницями на підставі результатів застосування системи управління ризиками»[32].

За кордоном митний контроль розглядається як «засіб реалізації митної політики держави та одночасно сукупністю заходів, які здійснюють митні органи з метою забезпечення суб'єктами ЗЕД вимог митного законодавства» [64].

Митний контроль, у широкому розумінні – «це сукупність заходів, що здійснюються митними органами, в тому числі з використанням системи управління ризиками, з метою забезпечення дотримання митного законодавства України. У вузькому розумінні, це діяльність посадових осіб митного органу,

здійснювана у встановленій послідовності та спрямована на забезпечення дотримання чинного законодавства, яке регламентує порядок переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України» [38,102].

Отже, «основною метою митного контролю є забезпечення відповідності операцій і дій у сфері митної справи, що проводяться учасниками митно-правових відносин, вимогам митного законодавства, шляхом проведення різного роду перевірок у встановлених законом формах» [38,102].

Табл.1.2.

Теоретико-методичні аспекти митного контролю [5,20]

Показники	Характеристика							
Об'єкти митного контролю	Юридична правомочність підприємства	Походження товарів	Місце товару в тарифній класифікації	Митна вартість товарів	Митні режими	Митні платежі	Контрабанда	Ухилення від митного оподаткування
Джерела інформації митного контролю	Законодавчі акти	Нормативні документи	Планово-регулюючі документи	Організаційно-розпорядчі документи	Фактографічна інформація	Матеріали внутрішнього контролю	Матеріали державного фінансового контролю	Матеріали правоохоронних органів
Методичні прийоми митного контролю	Митний огляд	Інвентаризація	Усне опитування	Експертизи різних видів	Економічний аналіз	Аналітичні розрахунки	Економіко-математичні методи	Інформаційне моделювання
Методичні прийоми узагальнення і реалізації результатів митного контролю	Митне оформлення	Митне декларування	Аналітичне групування результатів контролю	Систематизоване викладання недоліків у акті перевірки	Прийняття рішень за результатами контролю	Контроль за виконанням прийнятих рішень	Хронологічне групування недоліків	Систематизоване групування недоліків

На наш погляд, найбільш повно розкрито суть митного контролю Миколою Білухою, Тетяною Микитенко, які розглянули його теоретико-

методичні аспекти через характеристику об'єктів, джерел інформації, методичних прийомів (табл.1.2.).

Сучасний рівень розвитку митного контролю надає підстав стверджувати, що його «слід розглядати як систему наукових знань, теорію, що сформована за наслідками наукових досліджень проблем практики як митної справи загалом, так і митного контролю зокрема, а також як навчальну дисципліну, основу якої складає теорія, що формує фахові компетентності майбутніх фахівців» [1,45].

Доцільним на наш погляд, для уточнення категоріально-понятійного апарату здійснити декомпозиційний аналіз поняття «митний контроль» на підставі формалізації характерних його ознак (табл. 1.3).

Таблиця 1.3.

Результат декомпозиційного аналізу терміну «митний контроль» на складові елементи [26,39]

№ з/п	Характерна ознака	Елементи визначення терміну «митний контроль»
	Митний контроль – це:	
1	Ідентифікація в контрольній системі	Особливий вид державного фінансового контролю
2	Місце здійснення	Зони митного контролю
3	Суб'єкти митного контролю	Уповноважені суб'єкти (державні органи)
4	Тривалість здійснення	Включає час на переміщення товарів та інших предметів (залежно від їх виду та мети переміщення) через кордон країни, на сплату митних платежів, на виконання приписів контролюючих органів, на моніторинг виконання приписів з боку уповноважених органів
5	Методи здійснення	Визначені законодавством методи (документальна перевірка, огляд, постмитний аудит, опитування тощо)
6	Мета митного контролю	Дотримання підконтрольними суб'єктами чинного законодавства й попередження порушень

Крім того, «важливим є усвідомлення беззаперечного значення митного контролю у реалізації митної політики, а також у розв'язанні проблем національної безпеки. Саме з цих причин, митному контролю як високоефективному і всеохоплюючому інструменту забезпечення національних інтересів держави. Має бути приділена підвищена увага зі сторони теоретиків і практиків» [1,45].

Таким чином, у більшості визначень митний контроль розглядається як «особливий вид державного фінансового контролю, що здійснюється у зонах митного контролю уповноваженими суб'єктами під час переміщення товарів та інших предметів (залежно від їх виду та мети переміщення), сплати митних платежів, виконання приписів контролюючих органів, моніторингу виконання приписів, визначеними законодавством методами (документальна перевірка, огляд, постмитний аудит, опитування тощо) та спрямований на попередження порушень та дотримання підконтрольними суб'єктами чинного законодавства» [26,40].

1.2. Причини порушення митного законодавства України та способи їх попередження

На сьогоднішній день в митній сфері вчиняється велика кількість правопорушень і злочинів, що є негативним явищем для нашої країни.

На даний час наша держава перебуває на складному етапі свого розвитку. Нестабільна політична ситуація, економічна криза, недосконалість законодавчої бази, проблема корупції, посилення впливу дестабілізуючих факторів, безробіття, високий рівень інфляції тощо. Вказані негативні фактори зумовлюють значне зростання злочинності, характерною рисою якої є криміналізація економіки, влади і суспільства.

Розглядаючи причини протиправної поведінки платників у митній сфері, доцільно розглянути поняття девіантної поведінки – це поведінка платника податків, яка відрізняється від загальноприйнятої у суспільстві. Враховуючи, що загальноприйнятою поведінкою у цивілізованому суспільстві, є сплата податків вчасно, у повному обсязі і у встановлені терміни, то зрозуміло, що девіантною поведінкою, є несплата податків. У нашому випадку – це різноманітні порушення у митній сфері.

Причини та умови девіації відображено на рис.1.1

Рис. 1.1. Причини та умови девіації

Укріплення міжнародних зв'язків України та євроінтеграція впливає на зростання кількості осіб, які перетинають митний кордон України. У зв'язку з цим збільшується і кількість правопорушників, які, користуючись різницею в курсі валют, у цінах на різноманітні товари на національних ринках різних країн, прагнуть отримати фінансову вигоду через вчинення посягань на встановлений законодавством порядок.

У ст. 544 МКУ перелічені основні завдання у митній сфері:

- «здійснення контролю за дотриманням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України;
- запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил на всій митній території України;
- здійснення митного контролю та виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України;
- сприяння захисту прав інтелектуальної власності;
- здійснення обміну документами та інформацією (у тому числі електронною) з іншими державними органами України, митними, правоохоронними та іншими органами іноземних держав;
- здійснення міжнародного співробітництва у сфері державної митної справи, залучення зовнішніх ресурсів для забезпечення діяльності фіскальних органів тощо» [32] .

Необхідно зазначити, що основними завданнями, з якими «зустрічається країна в процесі розроблення системи запобігання та протидії правопорушень митній сфері є:

- боротьба з контрабандою, митними правопорушеннями;
- попередження зростання обсягів контрафактних товарів;
- здійснення контролю за переміщенням валютних та культурних цінностей;
- контроль за правильністю визначення бази оподаткування та повнотою сплати митних та інших обов'язкових платежів;
- застосування тарифних та нетарифних санкцій;
- взаємодія з іншими правоохоронними та контролюючими органами з метою упередження порушень чинного законодавства;
- боротьба з корупцією, яка тягне за собою зменшення обсягів так званого «тіньового» сектору та обсягів «чорного» та «сірого» імпорту» [27,67].

За даними експертів, «орієнтовні обсяги міжнародного товарообігу, пов'язаного з контрабандою, перевищують 20 % легального світового

товарообігу» [14,218]. Наявність у державі контрабанди, є одним з головних дестабілізуючих чинників внутрішнього ринку, що негативно впливає на розвиток національної економіки, її стратегічних галузей.

Характерною особливістю контрабанди є те, «що злочинці швидко реагують на зміни митного режиму та системи оподаткування, кон'юнктури ринку, постійно вдосконалюють способи незаконного переміщення товарів та відповідних заборонених предметів. Контрабанда часто взаємопов'язана з такими злочинами, як ухилення від сплати митних платежів та інших податків і зборів, відмивання грошей, збут та зберігання наркотичних засобів або психотропних речовин, одержання чи давання хабара тощо»[14, 219].

Щодо порушень митних правил, то здебільшого скоєння цього виду правопорушень обумовлено незнанням митних правил з боку громадян або службових осіб суб'єктів підприємницької діяльності.

Додін Є.В. зазначає, що «скоєння митних злочинів у зовнішньоекономічній діяльності обумовлено деякими специфічними процесами. Це непродумані заходи економічної політики, зокрема:невиправдано високі ставки мита; необґрунтовані преференції; висока ступінь складності технологічних процесів у сфері митної справи, часто невинуватна заплутана система документообігу, обліку й контролю» [13,81].

Вважається, що «основні причини наявності контрабанди та порушення митних правил у нашій державі наступні: високі ставки митних податків, недосконалість митного законодавства у сфері митного оподаткування, низький рівень заробітної плати, складний податковий механізм, важкі умови для розвитку національного товаровиробника, відносно високий рівень інфляції, велика корумпованість чиновників, значний обсяг тінізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств» [18,85].

Наявність у митній сфері такого ганебного явища з позиції суспільства, як контрабанда не сприяють і підвищенню якості цих товарів, що є важливим для простих громадян. Споживачі не до кінця впевнені у якості товарів, які вони купляють, що може впливати і на стан здоров'я.

Мотивами митних правопорушень переважно є наступні (рис. 1.2).

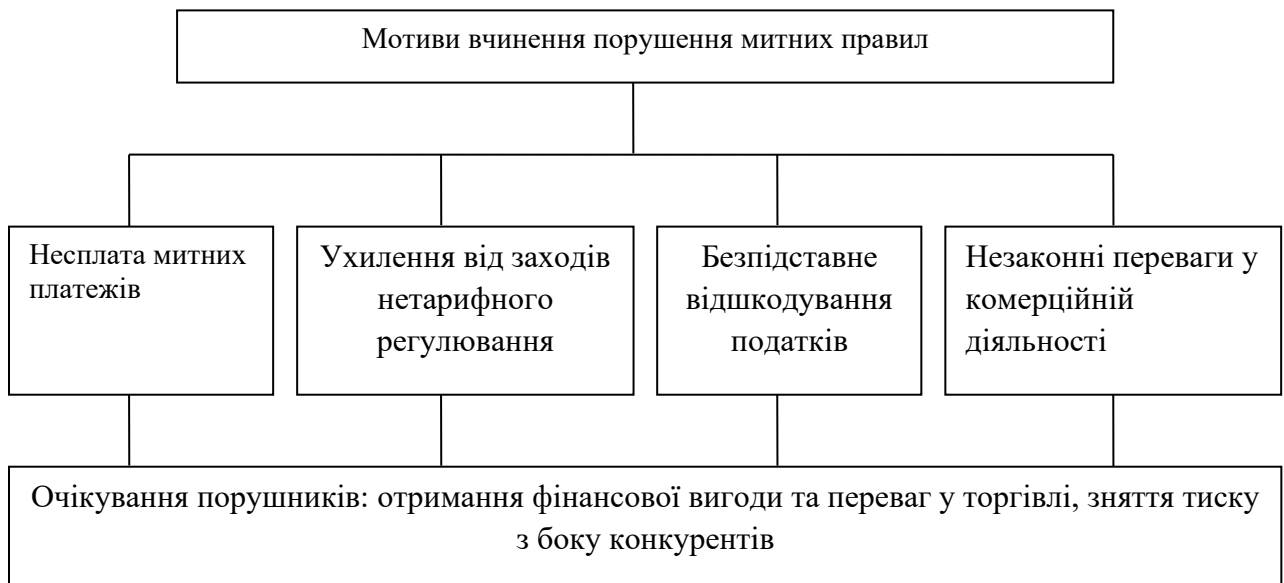

Рис. 1.2. Мотиви вчинення порушення митних правил суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності [14,219]

Як зазначає Пашко П.В., на сьогоднішній день порушення митного законодавства – «це серйозна загроза, про що свідчать її характер, основні риси і наслідки прояву, а саме:

- існування порушень митного законодавства сповільнює процес розвитку правової ринкової економіки;
- створює суспільну недовіру до уряду й державних установ;
- контрабанда є одним із видів транснаціональної організованої злочинності;
- суспільна небезпека порушень митного законодавства полягає в тому, що під час незаконного переміщення через митний кордон товарів і предметів порушується порядок державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- контрабанда тісно пов'язана з іншими видами злочинності (зокрема, з тероризмом, хабарництвом і корумпованістю державних посадових осіб, вивезенням культурних цінностей країн);

- контрабанда сприяє незаконному обігу в Україну й світі наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, завдає шкоди здоров'ю людей, відносинам співпраці держав у боротьбі з міжнародним наркобізнесом;

- контрабанда зброї є одним з особливо небезпечних її напрямків, оскільки неконтрольовані розповсюдження й нагромадження зброї сприяють дестабілізації політичної ситуації у світі;

- особливості та небезпечність контрабанди ядерних матеріалів зумовлює важливість безпеки ядерних об'єктів» [44].

Способи попередження та виявлення порушення митних правил відображено на рис.1.3.

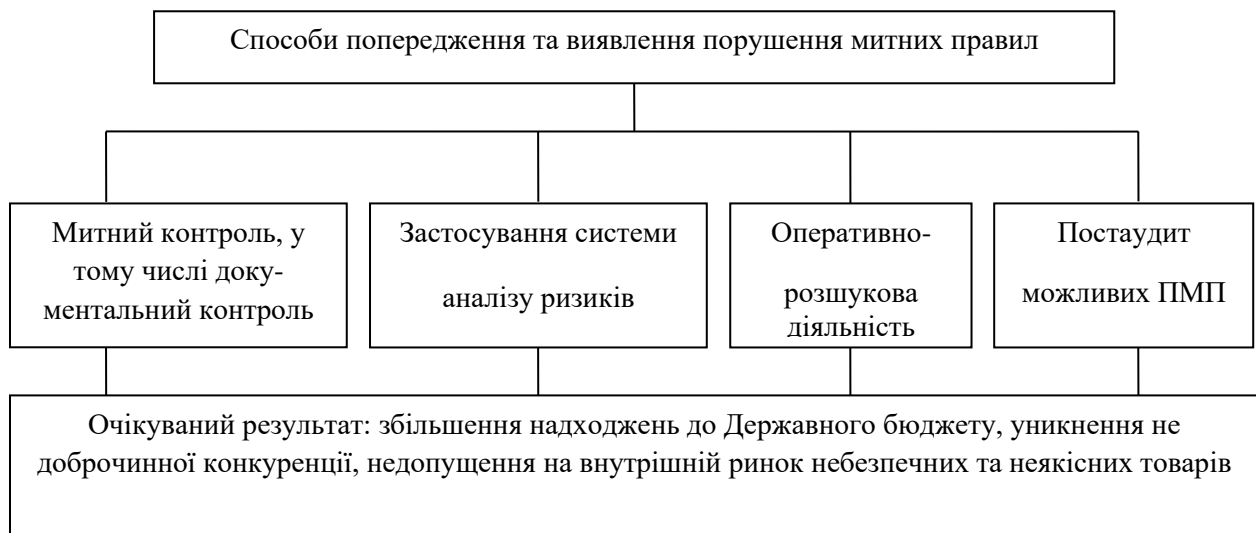

Рис. 1.3. Механізм попередження та виявлення порушення митних правил[14, 219-220]

Дьяченко О.В. та співавтори зазначають, що в Україні наявні «чотири способи попередження та виявлення митних правопорушень: митний контроль, який включає документальний контроль (вивчення документів на вантаж) та фізичний контроль (проведення митного огляду переміщуваних товарів транспортних засобів); метод оцінки ризиків; оперативно-розшукової діяльності; постаудит (posteriori), який надає можливість митним органам контролювати законність переміщення товарів» [14].

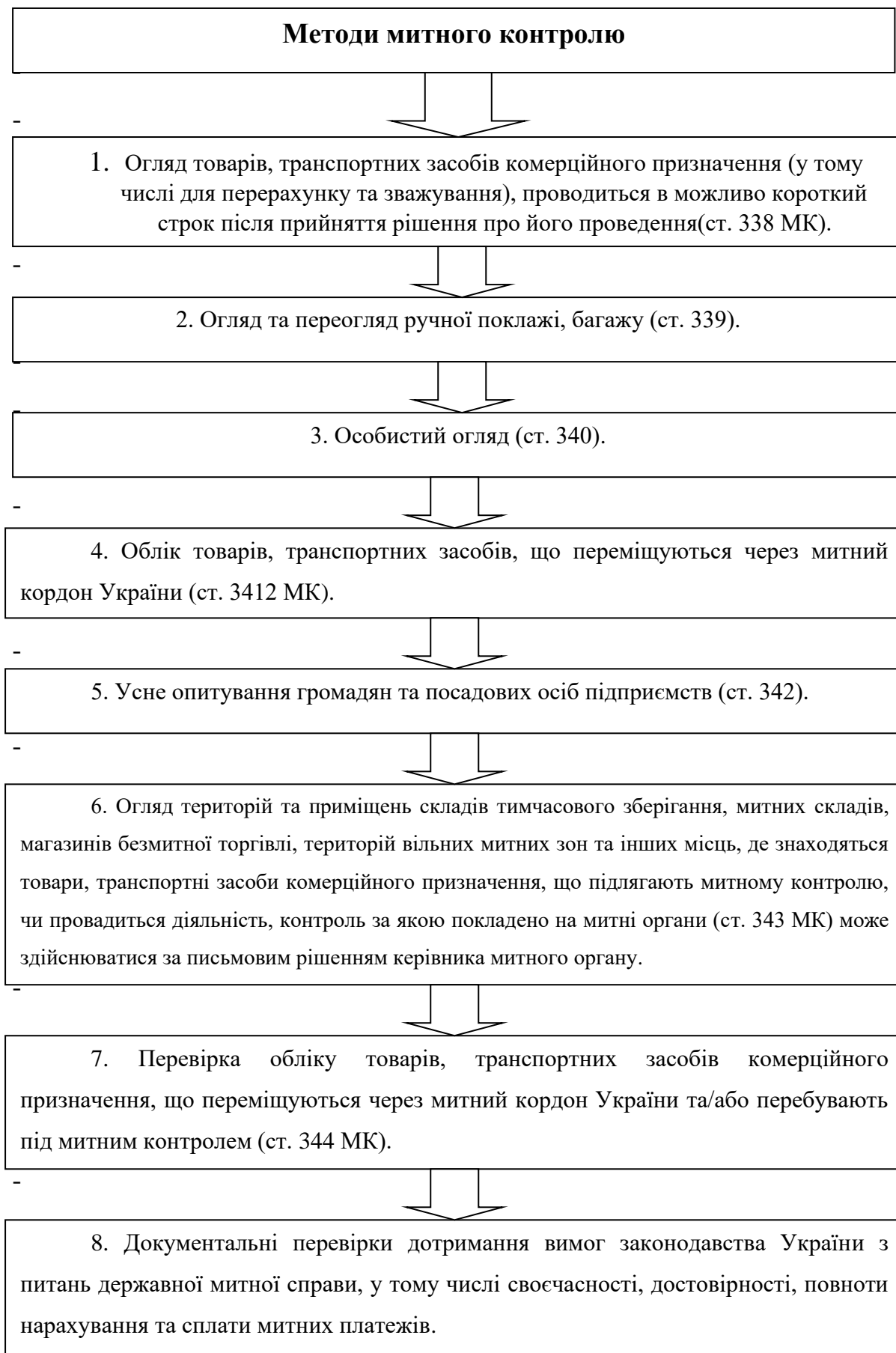

Рис.1.4 Методи митного контролю [32]

Відображені на рис.1.4. методи митного контролю, застосовуються у практиці проведення митного контролю в Україні. Наскільки вони відповідають потребам сьогодення, а саме боротьбі з порушеннями митних правил, боротьбі з контрабандою, з несплатою митних платежів, які надходять у бюджет, ми розглянемо у другому та третьому розділах кваліфікаційної роботи.

Висновки до розділу 1

Митний контроль є важливою складовою частиною державної митної справи, обов'язковим елементом якої виступає митне оформлення товарів, покликане юридично обґрунтувати завершення контрольних-перевірочних заходів здійснюваних органами ДМС України. Визначення митного контролю як складової частини порядку забезпечення законного переміщення товарів і транспортних засобів через кордон та комплексного процесу, що ґрунтується на ризик-орієнтованому вибірковому підході реалізації заходів, направлених на досягнення стійких поступлень суспільних фінансових ресурсів, базується на основоположних принципах і міжнародних стандартах здійснення митного контролю.

Порушення норм митного законодавства є різного роду правопорушення: кримінальні правопорушення у сфері митного регулювання, адміністративні правопорушення (порушення митних правил), фінансові (податкові) правопорушення у сфері державної митної справи тощо.

Контрабанда та митні правопорушення завдають втрат держави з економічної сторони, що проявляється у несплаті митних платежів, зокрема таких як мито, податку на додану вартість та акцизного податку, як під час переміщення через митний кордон України, так і під час реалізації на території країни.

Крім того, негативний стороною контрабанди, а також всіх інших порушень митного законодавства є те, що їх наявність, зменшує привабливість України в очах іноземних інвесторів, своїх громадян.

РОЗДІЛ 2

ПРАГМАТИКА ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз показників, які визначають фіскальну ефективність митного контролю

Перш ніж безпосередньо перейти до розгляду питання про фіскальну ефективність митного контролю, охарактеризуємо у цьому параграфі роботи основні показники, які формують базу митної сфери країни.

Перш за все – це імпорт та експорт товарів. Як видно з даних табл.2.1.у 2020 році відбулось зменшення імпорту як в абсолютному вимірі з 75413,8 тис тон у 2019 році до 66520,8 тис тон у 2020 році, так і у вартісному – з 60 414,4 млн дол. США до 54 218,8 млн дол. США відповідно. А ось у 2021 році тенденція буде напевне протилежна – у 2021 році надходження імпорту перевищать 2020 рік, якщо брати до уваги, що за I півріччя 2021 року у порівнянні з I півріччям 2020 року відбулось збільшення імпорту. Однією з причин такого явища можна вважати, що у 2021 році з 45,8 до 42,9% зменшилась питома вага в загальній вартості товарів за нульовою ставкою ввізного мита.

Вже на цій стадії митний контроль як інструмент митної політики у державі повинен бути спрямований на контроль товарів, на які встановлено нульову ставку ввізного мита, застосовуються преференції та не сплачується ввізне мито. У даному випадку контроль спрямований на те, щоб крім визначених законом пільгових товарів, більше товарів не попадало у цей перелік, тому що це автоматично веде до зменшення митних надходжень у бюджет.

Відмітимо, що застосування пільг у митній сфері, та і в цілому в економіці України, є достатньо суперечливим явищем з позиції доцільності їх застосування і є темою окремого дослідження внаслідок його важливості.

Таблиця 2. 1

**Аналіз динаміки обсягів імпорту товарів за 2019–2020 роки і I півріччя
2020 року згідно із даними Держмитслужби [17,24-25]**

Показники	2019	2020	I півріччя 2020	I півріччя 2021
Імпортовано товарів				
Вага нетто, тис. тонн	75 413,8	66 520,8	32 092,3	34 549,4
Заг.вартість, млн..дол. США, в т.ч.:	60 414,4	54 218,8	24 329,8	31 211,3
-за нульовою ставкою ввізного мита, млн.дол. США	31 709,1	24 071,1	11 802,9	13 394,6
<i>Питома вага в загальній вартості,%</i>	52,5	44,4	48,5	42,9
-зі сплатою ввізного мита, млн..дол.США	16 014,5	15 598,9	7 068,3	8 132,4
<i>Питома вага в загальній вартості,%</i>	26,5	28,8	29,1	26,1
-з застосуванням преференцій та без сплати ввізного мита, млн.дол. США	12 687,2	12 492,9	5 457,8	7 221,8
<i>Питома вага в загальній вартості,%</i>	21,0	23,0	22,4	23,1

По експорту (табл.2.2) ситуація аналогічна з імпортом, якщо порівнювати 2019 і 2020 рік: відбулось зменшення експорту як у абсолютному вимірі з 166 976,3 тис. тонн у 2019 році до 164 501,5 тис. тонн у 2020 році, так і у вартісному – з 50 061,1 млн дол. США до 49 215,6 млн дол. США у 2020 році. Порівняння I півріччя 2021 року з аналогічним періодом 2020 року показало, що в абсолютному вимірі обсяг експорту впав з 80 194,4 тис. тонн у 2019 році до 71 833,8 тис. тонн у 2021 році, а у вартісному вимірі – виріс з 22 909,6 млн дол. США до 29 921,2 млн дол. США у 2021 році. це можна пояснити впливом такого показника як питома вага в загальній вартості товарів зі сплатою вивізного мита: у 2021 році він виріс у порівнянні з 2020 роком з 0,1 до 0,4%.

Таблиця 2.2

Аналіз динаміки обсягів експорту товарів за 2019–2020 роки і I півріччя 2020 року згідно із даними Держмитслужби [17,25]

Показники	2019	2020	I півріччя 2020	I півріччя 2021
Експортовано товарів				
Вага нетто, тис. тонн	166 976,3	164 501,5	80 194,4	71 833,8
Заг.вартість, млн..дол. США, в т.ч.:	50 061,1	49 215,6	22 909,6	29 921,2
-зі сплатою вивізного мита, млн..дол.США	86,2	103,2	30,6	113,7
<i>Питома вага в загальній вартості,%</i>	0,2	0,2	0,1	0,4
- без сплати вивізного мита, млн.дол. США	49 974,6	49 112,4	22 879,0	29 807,5
<i>Питома вага в загальній вартості,%</i>	99,8	99,8	99,0	99,6
Транзит, тис. тон	100 716,8	81 421,4	37 379,6	34 802,5

З позиції митного контролю важливим є врахування такого чинника як загальна вартість товарів без сплати вивізного мита, тому що це прямо впливає на надходжень вивізного мита до бюджету. Контроль повинен бути спрямований на контроль переліку товарів, по яких законодавчо дозволено не сплачувати вивізне мито.

У табл.2.3. відображено основний показник митної статистики, з якого формується база оподаткування, а саме обсяг товарів. Причому дані таблиці щодо товарів деталізовані з врахуванням ділянок кордону, через які він переміщувався. Як видно, незважаючи на європейський шлях розвитку країни, товари через кордон з країнами ЄС пропущено менше, ніж через кордон з країнами СНД: 40,68 млн тонн проти 64,38 млн тонн.

Табл.2.3

Окремі показники спеціальної митної статистики переміщення через кордон України товарів за ділянками кордону за період 2018 – 2020 років, млн. тонн [49]

Пропущено товарів	2018	2019	2020
Польща	21,32	20,76	19,01
Словаччина	17,59	14,10	12,20
Угорщина	5,95	4,99	5,22
Румунія	3,90	3,64	4,25
Всього кордон з країнами ЄС	48,76	43,48	40,68
Російська Федерація	51,62	42,30	39,44
Білорусь	19,52	22,74	18,86
Республіка Молдова	9,23	8,66	6,08
Всього кордон з країнами СНД	80,36	73,69	64,38
Через морські пункти пропуску	175,89	211,89	228,73
Через авіаційні пункти пропуску	0,06	0,06	0,05

Тенденцією є зменшення з 2018 року обсягу переміщення товарів через кордон з країнами СНД: з 80,36 млн тонн у 2018 році до 64,38 млн тонн у 2020 році. основною причиною є те, що триває війна з Російською Федерацією,

відповідно зменшується обсяг переміщення товарів через кордон з Російською Федерацією з 51,62 млн тонн у 2018 році до 39,44 млн тонн у 2020 році.

З позиції митного контролю ця аналітична інформація необхідна, наприклад, для того, щоб на митницях, які розташовані на кордонах, де переміщується найбільший обсяг товарів, була краща матеріально – технічна база, кращий людський потенціал тощо.

Одним з найважливіших показників митної статистики і який необхідно враховувати при організації митного контролю, є показник оформлених митних декларацій форми, у тому числі за процедурою електронного декларування та інших митних документів.

Табл.2.4.

**Окремі показники спеціальної митної статистики декларування за період
2018 – 2020 років, тис.шт [49]**

Показник	2018	2019	2020
Оформлено митних декларацій форми МД-2:	3953,2	4559,4	4464,6
на ввезення (надходження)	2472,2	3089,6	3050,8
на вивезення (пересилання)	989,7	998,7	985,1
на внутрішній транзит (каботаж)	92,7	95,6	89,3
на прохідний транзит	398,6	375,5	339,4
Оформлено митних декларацій форми МД-2 за процедурою електронного декларування:	3746,9	4389,4	4314,0
на ввезення (надходження)	2417,1	3052,1	3024,1
на вивезення (пересилання)	982,1	992,0	980,2
на внутрішній транзит (каботаж)	91,7	95,2	88,9
на прохідний транзит	256,0	250,1	220,8
Оформлено інших митних документів:	1727,2	1620,4	846,0
квитанцій МД-1	1637,1	1394,8	438,6
оглядових розписів М-15	41,9	111,4	249,7
митних декларацій М-16	48,3	114,2	157,7
Кількість осіб, які здійснюють операції з товарами і перебувають на централізованому обліку:	115,7	133,7	147,4
взятих на облік з початку року	13,5	18,5	15,4
здійснювали митні формальності з товарами з початку року	46,8	52,2	51,0

Як видно з даних табл.2.4., кількість декларацій зростала у 2019 році у порівнянні з 2018 роком - 4559,4 тис.шт. проти 3953,2 тис.шт., але зменшилась у 2020 році до 4464,6 тис.шт.

Така сама тенденція і аналізу оформлених декларацій у розрізі: на ввезення (надходження); на вивезення (пересилання); на внутрішній транзит (каботаж); на прохідний транзит, тобто по напрямках руху товарів. Загальною тенденцією є зменшення їх оформлення у 2020 році у порівнянні з 2019 роком.

Аналогічна картина і щодо оформлених митних декларацій форми МД-2 за процедурою електронного декларування: зменшення кількості з 4389,4 тис.шт. у 2019 році до 4314,0 тис.шт. у 2020 році. Цей показник є особливо важливим, якщо ми говоримо про впровадження у діяльність митних органів елементів інформатизації і його зменшення є однозначно негативним моментом і для ефективності митного контролю.

У 2020 році спостерігалось зменшення оформлених і інших митних документів: з 1620,4 тис.шт. у 2019 році до 846,0 тис.шт., але за рахунок квитанцій МД-1з 1394,8 тис.шт до 438,6 тис.шт відповідно, а оглядових розписах М-15 та митних деклараціях М-16 відбулось збільшення оформлення їх у 2020 році (табл.2.4.).

Важливим напрямком митного контролю, є контроль за переміщення через митний кордон України транспортних засобів. Питання переміщення транспортних засобів є важливим з тієї причини, що воно зачіпає як широкі верстви населення, які приймаєть участь у цьому процесі, так і державу, яка може втрачати суму податкових надходжень внаслідок неправомірних дій при перевезенні транспортних засобів.

Як видно з даних табл.2.5. найбільша частка переміщених через митний кордон України транспортних засобів, наприклад у 2020 році припала на сухопутний кордон – 8,77 млн.од., тоді як через морські пункти пропуску - 0,1 млн.од., через авіаційні пункти пропуску - 0,06 млн.од.

Причому через кордон з країнами ЄС було переміщено транспортних засобів більше, ніж через кордон з країнами СНД: у 2018 році 11,62 млн.од

проти 9,36 млн.од відповідно; у 2019 році – 9,68 млн.од проти 8,23 млн.од відповідно; у 2020 році – 5,04 млн.од проти 3,73 млн.од відповідно.

З позиції митного контролю наявність такого аналізу щодо переміщення транспортних засобів за ділянками кордону, дозволяє зосередити більше технічних засобів контролю, більш якісного персоналу митних органів на тих ділянках перетину кордону, де логічно їх перетинає більша кількість транспорту, наприклад на західному напрямі країни – це кордон з Польщею.

Табл.2.5

Окремі показники спеціальної митної статистики переміщення через кордон України транспортних засобів за ділянками кордону за період 2018 – 2020 років, млн.од. [49]

Пропущено транспортних засобів	2018	2019	2020
Польща	6,49	5,45	2,86
Словаччина	1,21	0,97	0,58
Угорщина	2,40	2,01	0,99
Румунія	1,52	1,25	0,61
Всього кордон з країнами ЄС	11,62	9,68	5,04
Російська Федерація	3,89	3,35	1,74
Білорусь	2,51	2,12	1,09
Республіка Молдова	2,96	2,75	0,90
Всього кордон з країнами СНД	9,36	8,23	3,73
Через морські пункти пропуску	0,08	0,09	0,1
Через авіаційні пункти пропуску	0,13	0,15	0,06

Якщо ж розглядати переміщення через митний кордон України транспортних засобів у розрізі їх видів (табл.2.6), то найбільша кількість припадає на автотранспорт - 6659,4 млн.од.:у 2020 році, майже у три рази більше, ніж залізничних вагонів - 2129,6 млн.од.

Кількість ввезених і вивезених транспортних засобів майже однакова: ввезено – 4,5 млн.од. і вивезено -4,4 млн.од. У загальному ж кількості пропущених через митний кордон України транспортних засобів зменшується: з 21205,5 млн.од. у 2018 році до 8932,7 млн.од у 2020 році.

Табл.2.6

Окремі показники спеціальної митної статистики переміщення транспортних засобів через митний кордон України за період 2018 – 2020 рр.[49]

Показники	2018	2019	2020
Пропущено через митний кордон України транспортних засобів, млн.од.:	21,2	18,1	8,9
на ввіз	10,7	9,2	4,5
на вивіз	10,5	9,0	4,4
Пропущено через митний кордон України транспортних засобів, млн.од.:	21205,5	18149,4	8932,7
:			
залізничних вагонів	2970,7	2647,1	2129,6
морських суден	15,3	17,0	16,7
річкових суден	16,3	15,6	9,7
автотранспорту	17985,8	15241,4	6659,4
повітряних суден	134,7	145,3	64,2
інших транспортних засобів	82,7	83,1	53,0
Пропущено товарів через митний кордон України(крім товарів, що переміщуються стаціонарними видами транспорту), млн. тон:	305,1	329,1	333,8
на ввіз	92,5	94,6	85,1
на вивіз	212,6	234,6	248,8
Оформлено митницями товарів, що переміщуються стаціонарними видами транспорту-трубопроводами), млн. тон	98,2	93,2	75,7

Ще раз підкреслимо, що питання переміщення транспортних засобів, а також законності цього процесу по деяких напрямках, наприклад тимчасове ввезення, потребують постійного моніторингу з боку митних органів.

Якщо ж аналізувати скільки пропущено товарів через митний кордон України (крім товарів, що переміщуються стаціонарними видами транспорту), то вивезено набагато більше ніж ввезено: 248,8 млн. тон проти 85,1 млн. тон.

Виходячи зі всіх раніше проаналізованих показників експорту, імпорту, показників митної статистики та багатьох макроекономічних показників формується як підсумок індикативні (планові) показники митних надходжень (табл.2.7.). Саме виконанню цих показників і має сприяти митний контроль.

Таблиця 2.7

Аналіз планових (індикативних) показники податків на міжнародну торгівлю та стану їх виконання у 2019–2020 роках та протягом I півріччя 2021 року, млн грн. [17,23]

Показники	Плановий (індикативний) показник			Факт	Виконання	
	первісний	зміни	кінцевий		+;-	%
2019	31544	-1062,0	30482,0	30086,0	-396,0	98,7
2020	32175,0	-3554,0	20951,0	21795,6	844,6	104,0
I півріччя 2021	14381,0	289,2	14670,2	17338,8	2668,6	118,2

Як видно з даних табл.2.7. індикативні показники виконуються по різному у різних звітних періодах: у 2019 році він був невиконаний на 396,0 млн грн. (на 1,3%), у 2020 році перевиконаний на 844,6 млн грн.(4,0%), у I півріччі 2021 вже був перевиконаний на 2668,6 млн грн.(на 18,2%).

Неточність їх формування, а саме це ми бачимо з даних табл.2.7, а скоріше всієї бази оподаткування, неврахування суб'єктивних і об'єктивних факторів, прямо впливає і на ефективність митного контролю у контексті наповнення бюджету митними платежами.

Важливим є встановлення тенденцій у формуванні Державного бюджету за рахунок митних платежів. Вони є базою для формування дохідної частини бюджету, кошти якої використовуються на різноманітні соціально – економічні цілі. Тому значення митного контролю у боротьбі з протиправною поведінкою суб'єктів ЗЕД, яка саме призводить до недоотримання митних податків, важко переоцінити.

Таблиця 2.8.

Динаміка надходження мита до Державного бюджету України за видами платників у 2018–2020 рр., тис грн.[41]

Показники	2018	2019	2020
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	27076621	30086000	30460508,7
<i>Ввізне мито</i>	26560412,3	29855382,4	30203211,6
Мито на товари, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності	19763153,6	20150551,5	20594110,3
Мито на товари, які ввозяться (пересилаються) громадянами	119958,1	141081,1	239155,8
Мито на нафтопродукти, транспортні засоби* та шини до них, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності та громадянами	6316208,8	8492983	8664888,9
Спеціальне мито	15960,6	179329,1	581997,8
Антидемпінгове мито	145613,1	128384,7	130155,5
Компенсаційне мито	97289,7	54972,2	516,1
Додатковий імпорتنний збір	499,3	205,3	-7667
Мито на транспортні засоби, що були ввезені на митну територію України та поміщені в митні режими транзиту або тимчасового ввезення**	101729,2	707875,5	56,3
<i>Вивізне мито</i>	516208,6	230617,7	257297,1
Мито на товари, що вивозяться суб'єктами підприємницької діяльності	516203,9	230617,7	257297,1
Мито на товари, що вивозяться громадянами	4,7	0,003	

Саме аналіз даних табл.2.8. стосовно надходження мита як суто митного платежу, дозволяє зробити висновок про стан виконання Державного бюджету у контексті митних платежів.

Як видно з даних табл.2.8. відбувається збільшення з року в рік митних надходжень. Це стосується і ввільного мита і вивільного мита. Якщо десь є зменшення, наприклад по компенсаційному миту у 2020 році у порівнянні з попередніми роками, то цей факт необхідно проаналізувати на предмет впливу різних чинників, у тому числі, ефективності митного контролю у контексті наповнення бюджету компенсаційним митом.

Саме ефективний митний контроль і є запорукою недопущення втрати митних платежів внаслідок різноманітних порушень у митній сфері. Запорукою ефективності цього процесу є наявність різноманітних методів і прийомів митного контролю.

2.2. Фіскальні ефекти здійснення митного контролю в Україні

Розгляд питань організації митного контролю, необхідно починати на наш погляд з порядку обліку учасників митних правовідносин (табл.2.9.). Організація такого обліку є запорукою подальшого ефективного митного контролю.

Як видно з даних табл.2.9. у 2020 році кількість осіб, які перебували на обліку, збільшилось у порівнянні з 2019 роком на 13 674 (на 10,2%), причому тих, хто фактично здійснювали митні формальності збільшилось на 1 717 (на 2,9%), їх кількість у 2020 році становить 41,7% від загальної кількості, фактично менше половини. Кількість тих, хто сплачували мито зменшилось у 2020 році у порівнянні з 2019 роком на 1221 осіб (на 4%), причому їх кількість зменшилась і по імпорту на 45 осіб (на 13,8%) і по експорту – 1173 особи (на 3,9%).

З позиції митного контролю, виникає питання в'яснення причин виникнення на практиці ситуації, коли загальна кількість осіб – учасників митних відносин збільшилась у 2020 році, а кількість осіб які здійснювали митні формальності і сплачували мито – зменшилась. Саме на це може бути спрямований і митний контроль.

Але вже дані за I півріччя 2021 року свідчать про те, що кількість таких осіб, які сплачують мито у порівнянні з I півріччя 2020 року збільшилась, що є однозначно позитивною тенденцією, яка продовжується – на 1 289 (на 6,1%).

Таблиця 2.9.

Дані Держмитслужби щодо перебування осіб – учасників митних відносин, що регулюються законодавством України з питань митної справи, на обліку в митних органах [17,36]

Показники	Кількість осіб, які перебували на обліку*	Фактично здійснювали митні формальності					
		од.	відс.	Сплачували мито			
				разом, у т. ч.	відс.	експорт	імпорт
2019 р	133 735	59 734	44,7	30 653	51,3	327	30 438
2020 р.	147 409	61 451	41,7	29 432	47,9	282	29 265
Відхилення, +/- %	13 674/110,2	1 717/102,9	-	1221/ 96,0	-	-45/ 86,2	-1173/96,1
I півріч. 2020 р.	140 393	48 786	34,7	21 057	43,2	179	20 947
I півріч. 2021 р.	153 767	52 655	34,2	22 346	42,4	191	22 229
Відхилення, +/- %	13374/ 109,5	3 869/107,9	-	1 289/106,1	-	1 2/106,7	1282/106,1

Дані табл.2.10. характеризують учасників митних відносин, які не сплачують мито. Як ми вже відмічали, загальна кількість осіб, які перебували на обліку у 2020 році збільшилась на 13 674 (на 10,2%), а тих хто фактично здійснював митні формальності – на 2,9% або на 1 717 осіб. Але позитивним моментом є те, що тих хто не сплачував мито, зменшилось на 1000 осіб (на 4.2%), а по імпорту на 154 осіб, а по експорту на 154 особи.

Можна зробити висновок, що досягнення цього позитивного показника сприяло і підвищення ефективності митного контролю за сплатою митних платежів, у даному випадку мита. Але дані за I півріччя 2021 р свідчать про те, що кількість осіб – учасників митних процесів, які не сплачували мито збільшилась у порівнянні з I півріччям 2020 року – на 835 осіб (4,4%).

Але сам факт того, що платники податків не сплачують податки, а у нашому випадку це основний митний податок – мито, має сигналізувати контролюючим органам у сфері митної справи, а саме Державній митній службі про те, що необхідно прийняті більш жорсткі міри для виявлення причини існування цього явища.

Таблиця 2.10.

Дані Держмитслужби щодо перебування осіб – учасників митних відносин, що регулюються законодавством України з питань митної справи, на обліку в митних органах [17,36]

Показники	Кількість осіб, які перебували на обліку*	Фактично здійснювали митні формальності**					
		од.	відс.	Не сплачували мито			
				разом, у т. ч.	відс.	експорт	імпорт
2019 р	133 735	59 734	44,7	23 539	39,4	22 959	10 528
2020 р.	147 409	61 451	41,7	22 539	36,7	22 163	10 374
Відхилення, +/- %	13 674/110,2	1 717/102,9	-	-1000/95,8	-	-796/96,5	-154/98,5
I піврічч. 2020 р.	140 393	48 786	34,7	18 898	-38,7	16 770	8 979
I піврічч. 2021 р.	153 767	52 655	34,2	19 733	37,5	17 723	9 531
Відхилення, +/- %	13374/ 109,5	3 869/107,9	-	835/104,4	-	953/105,7	552/106,1

Важливим є аналіз ефективності митного контролю у такій його сфері як контроль за митною вартістю, яка є по суті базою оподаткування і основою для справляння митних платежів.

Дані табл.2.11. характеризують кількість поданих МД (МД-2, МД-15, МД-16) та кількість прийнятих рішень про коригування не тільки митної вартості, але ще коду УКТ ЗЕД і країни походження.

Як видно найбільша питома вага у кількості прийнятих рішень про коригування належить рішенням про коригування митної вартості: у 2019 році із 46,3 тис. рішень - 40,4 тис. рішень, у 2020 році із 24,9 тис. рішень - 19,9 тис. рішень відповідно. Така ж тенденція спостерігається і у січні – травні 2021 року.

Відмітимо, що дуже часто суб'єкти ЗЕД оскаржують рішення митних органів щодо коригування митної вартості. І на практиці судові органи виносять рішення на користь платників податків, що може свідчити як про слабкий рівень кваліфікації працівників митних органів, так і про низький рівень якості прийнятого судового рішення.

Таблиця 2.11.

Кількість прийнятих посадовими особами митних органів рішень про коригування задекларованих у МД митної вартості, коду УКТ ЗЕД і країни походження товару [17,42]

Період	Кількість поданих МД (МД-2, МД-15, МД-16), тис. шт.	Кількість прийнятих рішень про коригування, тис.				Питома вага МД, щодо яких прийнято рішення про коригування в загальній кількості поданих МД, відс.
		разом	у тому числі			
			митної вартості	коду УКТ ЗЕД	країни походження	
2019 р.	9 174,4	46,3	40,4	3,1	2,8	0,5
2020 р.	9 186,0	24,9	19,9	2,4	2,6	0,27
січень – травень 2021 р	4 555,7	11,8	9,2	1,1	1,5	0,26
Разом	22 916,1	83,0	69,5	6,6	6,9	0,36

Дані рис.2.1. демонструють у нашому дослідженні обсяги загальної митної вартості імпортованих товарів, які задекларовані, митної вартості, яка підлягала коригуванню і суми додаткової митної вартості. Як видно, у 2020

році у порівнянні з 2019 роком відбулось зменшення по всіх вищенаведених показниках контролю за митною вартістю: обсяги загальної митної вартості імпортованих товарів, які задекларовані – з 1466,5 млрд грн. у 2019 році до 1382,2 млрд грн. у 2020 році; митна вартість, яка підлягала коригуванню – з 125,7 до 98,1 млрд грн. відповідно і суми додаткової митної вартості – з 31,6 млрд грн. до 27,8 млрд грн. відповідно.

З цих цифр ми можемо зробити висновок про зменшення ефективності митного контролю за цією ділянкою митної сфери, що є негативним моментом, тому що митна вартість якраз і є по – перше основою додаткових митних надходжень, і по – друге, саме навколо цього показника на практиці і найбільше зловживань зі сторони суб'єктів ЗЕД, наприклад заниження митної вартості веде до несплати повної суми митних податків.

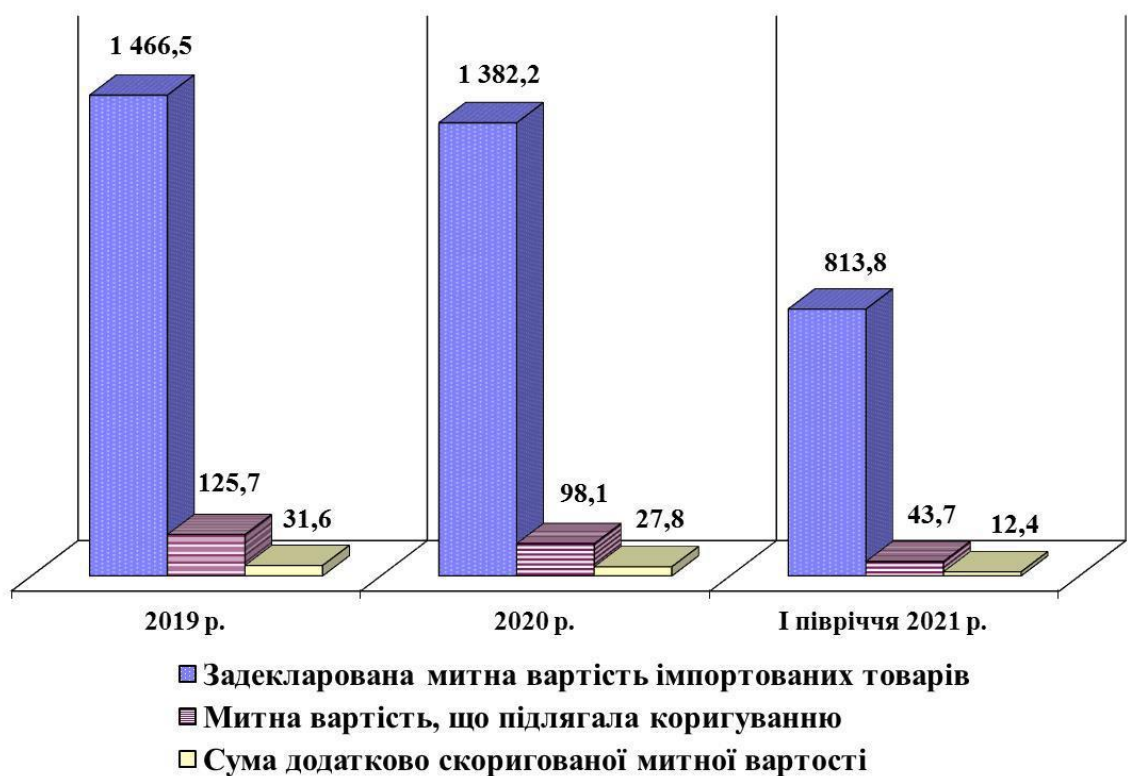

Рис.2.1 Аналіз обсягів загальної митної вартості імпортованих товарів, задекларованих суб'єктами ЗЕД, митної вартості, що підлягала коригуванню, та суми додаткової митної вартості за 2019 – 2020 рік та січень – травень 2021 року (млрд грн) [17,43]

Логічним продовженням нашого аналізу ефективності митного контролю, є аналіз того, яка доля складених протоколів про коригування митної вартості, кодів УКТ ЗЕД, країни походження. Це пояснюється тим, що суб'єкти ЗЕД дуже часто оскаржують ці рішення митних органів, вважаючи їх необґрунтованими і це підтверджують рішення судів.

Таблиця 2.12.

Дані Держмитслужби про складання протоколів про ПМП та накладення штрафів згідно зі статтею 485 Митного кодексу [17,48]

Показник		2019 р	2020 р.	Січень– травень 2021 р.	Разом
К-ть прийнятих рішень про коригування митної вартості, кодів УКТ ЗЕД, країни походження		46 286	24 927	11 849	83 062
Складено протоколів про ПМП	к-ть	1 201	962	426	2 589
Накладено штрафів	сума, млн грн	1 666,5	137,3	51,5	1 855,3
	к-ть	950	725	200	1875
Оскаржено штрафів в адміністративному та судовому порядку	к-ть	475	295	65	835
	сума, млн грн	1 229,3	83,8	16,6	1 329,7
К-ть рішень прийнятих на користь суб'єктів ЗЕД		282	112	8	402
Відмінена сума штрафів, млн грн		106,3	17,7	0,3	124,3
К-ть рішень прийнятих на користь митного органу		62	26	2	90
Підтверджена сума штрафів, млн грн		14,5	12,5	0,5	27,5
Сплачено штрафи	к-ть	269	160	34	463
	сума, млн грн	6,5	3,2	0,4	10,1
Не сплачено штрафи*	к-ть	399	453	158	1010
	сума, млн грн	1 553,7	116,4	50,8	1 720,9

Як видно з даних табл.2.12. загальна кількість складених протоколів про ПМП у 2020 році становила 962. Із загальної кількості накладених штрафів у 725 штук, на суму 137,3 млн грн., було оскаржено 295 на суму 83,8 млн.грн. Причому кількість рішень прийнятих на користь суб'єктів ЗЕД була значно вищою за кількість рішень прийнятих на користь митного органу – 112 проти

26, а також відмінена сума штрафів у 17,7 млн грн. була вищою за підтверджену суму штрафів у 12,5 млн грн.

Сума сплачених штрафів була значно меншою за суму несплачених: 3.2 млн грн.. проти 116,4 млн грн. Аналогічна картина спостерігалась і у 2019 році. По результатах аналізу можна зробити висновок про неефективність митного контролю цієї ділянки контролю.

Цікавим є аналіз щодо обсягів додаткових надходжень від митного контролю та їх частка у митних платежах, який свідчить про ефективність митного контролю (табл.2.13). Це є продовженням аналізу і наших висновків щодо показників попередньої таблиці.

Як видно найкращі показники були досягнуті у 2015 - 2016 році, але починаючи з 2017 року показники показують тенденцію до зростання.

Табл.2.13.

Обсяги додаткових надходжень від митного контролю та їх частка у митних платежах за 2015- I півріччя 2020, % [52,188;192;193]

№ п.п	Показник	2015	2016	2017	2018	2019	I півріччя 2020
1	Від коригування митної вартості	2,87	2,1	1,33	1,26	2,13	2,05
2	За правильністю декларування країни походження товару	0,04	0,04	0,06	0,05	0,07	0,1
3	За правильністю класифікації товарів згідно УКТЗЕД	0,11	0,1	0,08	0,08	0,07	0,08

На цей процес мають вплив великий масив факторів, які носять як суб'єктивний, так і об'єктивний характер. Саме виявленню впливу цих

факторів на ефективність митного контролю, і окреслення основних шляхів його вдосконалення і буде присвячений розділ 3 нашої кваліфікаційної роботи.

Табл.2.14

Основні результати діяльності митних органів України 2019 – 2020 рр.[39]

Показники	2019	2020	Відхилення
Податкове навантаження (центи) на \$1 імпорту	24	27	+3
Податкове навантаження (центи) на 1 кг імпорту	20	21	+1

Як ми вже відмічали на початку розділу 2 у параграфі 1, одним із основних макроекономічних показників є обсяг імпорту. На основі порівняння обсягів експорту та імпорту виводиться відповідне сальдо, яке свідчить про існуючі тенденції і стан справ у загальному в економіці країни. Дуже часто до цього процесу підв'язаний ще один макропоказник – обмінний курс гривні.

Результати наведені у табл.2.14. свідчать про ефективність боротьби митних органів з митними правопорушеннями у 2019 році (зокрема це зростання показників податкового навантаження на \$1 та на 1 кг імпорту – відповідно на 3 та 1 цент). Ці результати прив'язані якраз до показника імпорту в країні.

Висновки до розділу 2

Організація митного контролю, повинна спиратись на ряд базових показників, які у подальшому і визначають його ефективність. Це, зокрема: експорт та імпорт, сальдо зовнішньоекономічної діяльності, показники обсягу переміщених товарів та транспортних засобів за різними ділянками кордону,

індикативні показники митних платежів до бюджету, організаційна структура митної служби. Ці показники є базою для початкового організаційного етапу митного контролю.

Вже у процесі подальшого проведення контролю, його організація зосереджена на наступних напрямках: облік платників податків, контроль рішень щодо коригування митної вартості, коду УКТ ЗЕД і країни походження товару, контроль застосування митних пільг і втрат бюджету надходжень внаслідок їх існування, контроль за складанням протоколів про порушення митних правил та накладені штрафи, контроль за учасниками ЗЕД, які сплачують (не сплачують) митні платежі, контроль за сплатою штрафів та аналіз випадків їх оскарження у судах, аналіз результативності митного контролю, за показником сума сплачених штрафів, а не кількість накладених, аналіз кількості винесених рішень у судах на користь платників податків і на користь митних органів, виявлення причин винесення судових рішень на користь суб'єкта господарювання, тому що це призводить до недонадходження коштів від штрафів до бюджету.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Розглядаючи питання вдосконалення митного контролю, перш за все відмітимо, що є загальне його бачення управлінськими урядовими структурами.

У Міністерстві фінансів України було розроблено план заходів з реформування та розвитку митних органів, який базується на світовому досвіді і включає у себе три напрямки.

Перший напрямок - функціональний, що передбачає контроль держави на всіх етапах діяльності митниці. Відповідно митні органи повинні бути забезпечені технічними засобами, що унеможливить (або зменшить) застосування людського фактору на різних ділянках митної діяльності [33].

Другий напрямок пов'язаний з боротьбою з корупцією. У межах його проведення будуть застосовуватись різноманітні стимули для працівників митних органів, які будуть набрані після проведення тестування на добросовісність та рівень кваліфікації, що мало б зменшити корупційні ризики.

Третій напрямок пов'язаний з перетворенням митної служби з органу, який є зорієнтованим на перевірки та облік на сервісно – обслуговуючий центр для платників податків, за допомогою електронних сервісів та запровадження прозорих і зрозумілих правил поведінки у митній сфері [33].

Розглядаючи напрямки вдосконалення митного контролю, доцільно зупинитись на основних його недоліках і вже потім, виходячи з основних його проблемних аспектів доцільно окреслювати основні напрямки вдосконалення.

Основні проблемні аспекти ми спостерігаємо з даних таблиці 3.1. Це і кількість реально зареєстрованих суб'єктів ЗЕД і існування тіньового сегменту суб'єктів ЗЕД. Звичайно наведені цифри у таблиці, доцільно розглядати з різних точок зору, зокрема і щодо міри їх правдивості і методик обчислення,

але те, що вони демонструють загальний стан справ на цій ділянці митної роботи, залишається беззаперечним.

Табл.3.1.

Характеристика стану митного контролю [51]

№п.п	Показники	Сума
1.	Щорічний обсяг імпорту, трлн.	1,47
2.	Реально зареєстровані суб'єкти ЗЕД («білі імпортери»), тис., з них -забезпечують понад 90% надходжень до Державного бюджету, % (тис.од)	147 3 (4)
3.	Надходження від «білого» та «сірого» сегменту, млрд. грн., з них: - «сірому сегменті» чисельність компаній, % - планові додаткові надходження завдяки посиленню митного контролю, млрд. грн	300 6 від 25 до 35-37
4.	Тіньовий сегмент усіх суб'єктів ЗЕД, % - надходження у бюджет, млрд грн - щорічне збільшення надходжень завдяки ефективному митному контролю, млрд. грн.	91 22 100 (120)

Наводить на роздуми щорічний резерв у 100 (120) млрд грн. надходжень до бюджету за рахунок покращення ефективності митного контролю. Можна сперечатись про розмір цифр, але те що він є, цей резерв, це є доконаним фактом. Можна сперечатись і про шляхи досягнення цього результату, але те, що митний контроль є основним і безапеляційним джерелом додаткових надходжень до бюджету, є беззаперечним.

Розгляд недоліків доцільно продовжити, виходячи з того, що існує проблематика у проведенні митного контролю і адмініструванні митних

платежів, дуже часто приймалися у цьому ракурсі неефективні управлінські рішення. З цим пов'язана і розповсюдження такого явища як контрабанда, що призводить до втрат бюджету і створення неоднакових умов для різних суб'єктів господарювання.

Прогнозні розрахунки проводились з використанням старих методик, що відповідно не сприяло точності і достовірності. Наприклад, Методика прогнозування надходжень ввізного мита, затверджена наказом Мінфіну ще від 24.12.2010 № 1646 "Про методики прогнозування показників надходжень до бюджету" (із змінами). Зрозуміло, що вона не може враховувати всіх законодавчих змін щодо функціонування цього митного податку. Результатом цього стало виконання планових (індикативних) показників «відповідно 31,3 і 71,5 відс. у 2019 і 2020 роках та 247 відс. у I півріччі 2021 року» [17,61].

У розрізі митниць рівень виконання митницями планових показників з ввізного мита був від 80,4 до 154,6 відс., вивізного мита – від 5,9 до 632,6 відсотка [17,62]. Така велика різниця говорить про те, що управлінські рішення були необґрунтованими при визначенні завдань для окремих митниць.

Ще однією проблемою є наявність великого обсягу нелегального імпорту та контрабанди товарів в Україну.

За даними Державної митної служби «митними органами виявлено ПМП у 2019 році – на 2,2 млрд грн, у 2020 році – на 2,6 млрд грн, за I півріччя 2021 року – на 1,5 млрд гривень» [17,58].

Але є цифри, які наводять аналітичні центри про обсяг нелегального імпорту і контрабанди товарів у 226–320 млрд грн щороку [17,59].

Також за даними Рахункової палати недонадходження до державного бюджету ввізного мита за 2019- I півріччя 2021 року могли становити 10–14 млрд гривень [17,59].

Аналіз факторів, які вплинули на цей процес показав що одним з головних чинників впливу на надходження ввізного мита мали пільги зі сплати ввізного мита. Так, загальна сума умовно нарахованого ввізного мита (пільг) у

2019 році склала майже 16,8 млрд грн, у 2020 році – 20,1 млрд грн, у I півріччі 2021 року – 12,1 млрд грн. [17,59]. Як видно, сума пільг з року в рік зростає.

Фактором, який впливає на ефективність митного контролю за застосуванням пільг, є відсутність механізму відновлення податкового зобов'язання після спливу трирічного терміну, тобто терміну позовної давності у випадку нецільового використання товарів, які були ввезені без сплати митних платежів, тобто у пільговому режимі або у режимі тимчасового ввезення. Таким чином, виникають цілком реальні ризики використання цих товарів не за призначенням після того як строк позовної давності пройде, при цьому зрозуміло, що митні платежі не будуть сплачені.

Таким чином, у сфері застосування митних пільг необхідно вдосконалити існуючу систему їх обліку та здійснювати щомісячний моніторинг їх застосування. Доцільно також посилити контроль за використанням товарів і сформованими на них пільговими цінами, застосовувати спеціальні профілі ризику для здійснення контролю за рухом пільгових товарів.

Великим недоліком в організації митного контролю є слабка матеріально – технічна база митниць. Це стосується неробочого стану, наприклад, детекторів дорогоцінних металів, вагових комплексів, комплектів для виявлення контрабанди. Дуже часто відсутнє просто фінансування будівництва або реконструкції майданчиків для вагових комплексів, їх монтажу та пусконаладження, окремих приладів і програмного забезпечення, які є невід'ємною їх складовою. Цей фактор призводить не тільки до загального збільшення часу, який необхідний для проведення митного контролю, але і збільшення часу оформлення вантажів, здійснення митних формальностей, несе в собі ризики і можливість корупції при оформленні товарів і транспорту і створює базу для поширення такого явища як контрабанда. Зрозуміло, що без належного технічного оснащення митниць, ні про який ефективний митний контроль не може йти мова, тому на перший план виступає необхідність задоволення митної служби технічними засобами контролю у повній мірі.

Є питання щодо якості обліку суб'єктів ЗЕД. Так, зокрема облік осіб, які здійснювали операції з товарами за допомогою АСМО "Інспектор" не мав поділу на резидентів чи нерезидентів. Це відповідно не дає змоги, визначити скільки іноземних суб'єктів бізнесу, є учасниками зовнішньоекономічних операцій відповідно до ч.1ст. 455 Митного кодексу. Таким чином, впливає цілком логічний висновок щодо необхідності в обліку такого поділу.

Окремо необхідно зупинитись на такій ділянці митного контролю як проведення ними документальних виїзних перевірок. Відмітимо, що недоліки можуть формуватись ще на стадії законодавчих актів: так, наприклад, неодноразово зустрічався той факт, що окремі нормативні документи приймалися в одні терміни, а вводились у дію із значним запізненням.

Це спричинило той факт, що у 2020 року цей вид перевірок Державною митною службою не планувався і відповідно не проводилися. Необхідність такого нормативного документу була викликана тим, що у 2019 році документальні виїзні планові та позапланові перевірки суб'єктів ЗЕД згідно із законодавством, що діяло на той час, митні органи не здійснювали. Мало того, ДФС не передала у повному обсязі всі матеріали перевірок по суб'єктах ЗЕД. Зрозуміло, що існує небезпека недоотримання митних платежів, особливо це стосується по справ із закінченням строку позовної давності.

Протягом 2020 року та I півріччя 2021 року, проведено 619 і 345 відповідно документальних перевірок (планових і позапланових) і донараховано відповідно 69,8 і 136,9 млн грн грошових зобов'язань[17,63].

Ще до недоліків правового функціонування митних органів, відноситься наприклад те, що згідно нормативних документів митної служби, а відповідно і роз'яснень, які надавались у формі, наприклад, різноманітних методичних вказівок не приділялась увага, і відповідно не було даних про грошові зобов'язання у розрізі окремих видів податків. Виходячи з цього недоліку не було і даних про результати перевірок щодо митних податків, які б були зведені по митницях, платниках, видах перевірок.

Також не здійснюється узагальнення інформації в розрізі митниць щодо кількості порушень митних правил, сум нарахованих та сплачених штрафів, вартості тимчасово вилучених предметів, відсутні дані про результати відпрацювання митницями митних формальностей за 27,9% митних декларацій, згенерованих АСУР; відсутній контроль за виконанням листів, де були завдання щодо контрольних-перевірочних заходів окремих митних декларацій; також відсутній контроль за сплатою вже донарахованих сум митних платежів за виявленими митними порушеннями [17,62].

Помилки службових осіб митних органів, наприклад під час визначення митної вартості та країни походження товарів, ввезених в Україну ведуть до недоотримання майже 3,7 млн грн митних податків.

Недоліки присутні і у функціонуванні системи контролю за дотриманням суб'єктами бізнесу вимог законодавства з питань митної справи (АСУР). Так, «у 2020 році частка товарів з митною вартістю, яка була відкоригована порівняно з показником 2019 року зменшилася з 8,6 до 7,1 відс., протягом січня – травня 2021 року – до 5,4 відсотка. При цьому у 2020 році на 46,2 відс. зменшилась кількість прийнятих рішень про коригування задекларованих показників митної вартості, кодів УКТ ЗЕД і країни походження товару порівняно з 2019 роком. Тобто, відбулось зменшення обсягів митної вартості, яка коригувалась митними органами»[17,62].

Малий показник і притягнення до адміністративної відповідальності суб'єктів бізнесу, які порушили митні правила: «тільки 3 відс. випадків прийнятих рішень про коригування митної вартості, кодів УКТ ЗЕД і країни походження товарів, а до державного бюджету надійшло 10,1 млн грн, що становило 0,5 відс. суми накладених штрафів (1 855,3 млн гривень)» [17,64].

Великим недоліком у функціонуванні митного контролю є низький рівень сум штрафів, які надходять до бюджету за підсумками аналітично-пошукової роботи: «виявлено 50,5 тис. ПМП на загальну суму 6,3 млрд грн та застосовано штрафів на 934,1 млн грн, з яких до державного бюджету надійшло лише 164

млн грн або 17,6 відс. застосованих штрафів(протягом 2019–2020 років і I півріччя 2021 року)» [17,64].

Великим недоліком є відсутність чіткої взаємодії і обміну важливою інформацією за допомогою інформаційних систем між двома основними контролюючими органами у сфері контролю, а саме між Державною митною і податковою службою України.

На практиці не забезпечено чіткої взаємодії митних органів з Державною податковою службою щодо примусового стягнення податкового боргу із суб'єктів бізнесу, який виник внаслідок донарахувань митних платежів після проведення документальних перевірок: станом на 01.06.2021 він становив більше 9,0 млн гривень[17,65].

Прогресивним кроком, який був широко розрекламований, і який був спрямований на спрощення умов здійснення ЗЕД для суб'єктів бізнесу, це було створення вебпорталу "Єдине вікно для міжнародної торгівлі". Але практика показала, що цієї мети не було досягнуто, наприклад час оформлення суб'єктами ЗЕД митних декларацій майже не змінився.

У контексті впровадження у роботу митних органів елементів технічного прогресу, цікавою є пропозиція Уряду щодо розмитнення автомобілів, оплати митного збору, внесення необхідних документів через додаток «Дія». Це перш за все зменшить фактор людського втручання і відповідно зменшить корупцію при розмитненні автомобілів [25].

Важливим питанням підвищення ефективності митного контролю, є налагодження Державною митною службою належної співпраці з дотичними державними органами. Насамперед з правоохоронними органами з питань протидії незаконній діяльності суб'єктів бізнесу - 1 904 повідомлення за період 2019–2020 років і I півріччя 2021 року було надіслано до правоохоронних органів про діяння, що мають всі ознаки кримінальних правопорушень, передбачених Кримінальним кодексом України. Але митними органами результати реагування на такі звернення не узагальнювались, оскільки вони не мають на це права, тобто це не передбачено відповідним законодавством.

Недоліки присутні і у взаємовідносинах з Держказначейством щодо повернення зайве сплачених сум митних платежів з державного бюджету.

Ще одним напрямком є співпраця (меморандуми) з різними громадськими організаціями та суб'єктами бізнесу з різноманітних питань, що одночасно сприяє процесу прозорості функціонування митної служби. Це водночас відповідає найкращим світовим практикам взаємовідносин митної служби і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. На Заході громадськість, прості платники податків за допомогою різноманітних інструментів (преса, телебачення, інтернет - ресурси) активно обговорюють недоліки і шляхи покращення функціонування митних органів, що дозволяє приймати більш ефективні управлінські рішення в умовах прозорості.

У найбільш загальному вигляді процес вдосконалення митного контролю можна відобразити за допомогою окреслення підсумкових положень щодо покращення ефективності митного контролю (висновки до розділу 3 і загальні висновки). Це наше бачення базується на основних положеннях всієї кваліфікаційної роботи і включає у себе ряд напрямків, які в кінцевому випадку будуть сприяти боротьбі з протиправною поведінкою суб'єктів ЗЕД у митній сфері.

Висновки до розділу 3

Як і кожне економічне явище, митний контроль має ряд недоліків у своїй організації. Це викликано багатьма причинами, які формувались на протязі всього періоду становлення і функціонування Державної митної служби України. До основних з недоліків можна віднести: слабкий рівень прогнозування і планування митних надходжень до бюджету і відповідно індикативних(планових) показників; облік суб'єктів ЗЕД потребує вдосконалення; недоліки щодо організації та проведення документальних

перевірок, наприклад щодо нормативного забезпечення проведення документальних виїзних перевірок; порядок взаємодії з іншими державними органами управління, які є дотичними до митної сфери, перш за все з Державною податковою службою України у сфері інформатизації, погашення податкового боргу тощо; триваючі на протязі всієї історії держави експерименти з визначенням організаційної структури і підпорядкованості ДМСУ; недоліки у забезпеченості матеріально – технічної бази; в обґрунтуванні рішень щодо накладення штрафів і контролю за подальшою їх сплатою; щодо обліку митних пільг і їх впливу на надходження митних платежів до бюджету.

Відповідно з цих недоліків, випливають і загальні напрямки вдосконалення митного контролю, а саме: визначитись з місцем і роллю та організаційною структурою Державної митної служби у державі ; перетворення митної служби з караючого контрольно – перевірного органу у сервісний; зменшення корупції на митниці; вдосконалення матеріально-технічної бази, що буде нівелювати вплив людського фактору, який часто призводить до негативних моментів у діяльності митниці.

ВИСНОВКИ

1. Митний контроль є надзвичайно складною економічною категорією. Це викликає велику кількість визначення його суті. Найбільш загальною характеристикою митного контролю, можна вважати те, що він є складовою державного фінансового контролю, здійснюється за допомогою спеціального інструментарію (огляд, облік товарів, документальна перевірка, усне опитування тощо) при перетині транспортних засобів кордону, переміщенні товарів, сплаті при цьому митних платежів. Незважаючи на важливість виконання фіскальної функції, а саме формування дохідних частин бюджетів за рахунок митних платежів, важливою є функція контролю за перетином державного контролю транспортними засобами, переміщенням товарів з метою недопущення контрабанди та захисту національної безпеки України.

2. Митний контроль направлений на боротьбу з протиправною поведінкою платників податків - учасників зовнішньоекономічної діяльності. Вона полягає у порушення правил перетину кордону, несплаті або неповній митних платежів, внаслідок наприклад заниження митної вартості, поширення контрабанди, здійснення різноманітних митних правопорушень. корупції тощо. Причин протиправної поведінки є багато, а саме: морально – етичні, економічні, технічні. Така поведінка суб'єктів митної системи підпадає під визначення девіантної, тобто це та поведінка, яка відрізняється від загальноприйнятої у суспільстві, а саме дотримання законослухняності у митній сфері..

3. Масштаби митного контролю залежать від базових показників, таких як обсяг експорту та імпорту, кількості пропущених транспортних засобів через кордон, переміщених товарів, їх номенклатура, причому важливим є і через які митниці були здійснені ці операції (за ділянками кордону), індикативні показники митних надходжень, кількість складених митних декларацій, чисельність працівників митної служби відповідно до організаційної структури,

яка є на тому чи іншому етапі розвитку держави. Це дозволяє ще на етапі планування митного контролю більш повно враховувати вплив різних як суб'єктивних, так і об'єктивних чинників.

4. Аналіз недоліків митного контролю дозволив їх узагальнити у наступні групи: слабкий рівень прогнозування митних платежів та нереальність встановлених індикативних показників; недоліки щодо контролю за порядком справляння митних платежів до бюджету, що включає у себе повноту їх нарахування і своєчасність сплати; в обліку суб'єктів ЗЕД; недостатня координованість у діях з іншими державними органами, громадськими організаціями; слабка матеріально – технічна база; щодо контролю за митними пільгами; постійні зміни в організаційній структурі; відсутність належного обміну інформацією між контролюючими органами, такими як Державна митна та податкова служба; зменшення обсягів митної вартості, яка коригується митними органами; неефективність притягнення до відповідальності суб'єктів бізнесу.

5. Особливої уваги вимагає реальне обґрунтування митної вартості, які здійснює митна служба. Цей напрямок митного контролю зустрічає особливий супротив зі сторони учасників ЗЕД, що виливається оскарження рішень і у звернення до суду. Тому необхідна методика митної оцінки товарів, яка би базувалась на кращих прикладах практичної діяльності і практики судових рішень, була максимально автоматизована і яка враховувала б світовий досвід і відповідає б вимогам СОТ і ВМО.

6. У частині вдосконалення митного контролю, а зокрема організації проведення документальних перевірок, є дотримання під час проведення перевірок митними органами вимог митного законодавства у частині прав та обов'язків платників податків, якості проведення та широти охоплення перевірок масштабів діяльності суб'єкта господарювання, механізму відбору платника до перевірок, обов'язкове врахування випадків адміністративного оскарження результатів перевірок і практики винесених судових рішень на користь суб'єктів ЗЕД.

6. Без вдосконалення матеріально – технічної бази митних органів, не може вестись мова про підвищення ефективності митного контролю. Це зокрема, забезпечення у достатній кількості різноманітних скануючих систем, вагових комплексів, митних складів та складів тимчасового зберігання, магазинів безмитної торгівлі, контроль за часом оформлення товарів та транспортних засобів, черг на кордоні, більш тісна співпраця з митними брокерами як учасниками митного процесу.

7. Ефективність митного контролю може підвищити тотальна цифровізація митного процесу, впровадження у практичну діяльність інформаційних технологій, автоматизованої системи митного оформлення та управління ризиками, забезпечення можливості платникам податків подавати різноманітні документи, запити, відповіді на звернення, рішення в електронному вигляді.

7. Робота з митними ризиками, є перспективним напрямком митного контролю, які дозволять оптимізувати роботу митних органів з позицій застосування людських ресурсів, коштів та матеріально – технічного забезпечення. Система управління митними ризиками повинна включати у себе організаційне супроводження, що включає у себе документальне супроводження, обґрунтування актуальності цього процесу, постійний їх перегляд у залежності від завдань, які стоять перед митним контролем, впровадження автоматизації та інформатизації, розширення масштабів їх застосування у митній практиці.

8. У найбільш узагальненому вигляді вдосконалення митного контролю доцільно здійснювати у наступних напрямках: контроль держави на всіх етапах діяльності митниці, що має за мету зменшити корупційні ризики, для цього необхідно звести до мінімуму людський фактор у митному процесі за допомогою покращення матеріально – технічної бази; залучення у митну службу молодих та якісних кадрів, які не знайомі з корупцією, постійне їх тестування на предмет фаховості та доброчесності з одночасним мотивуванням їх праці шляхом матеріальних і моральних стимулів; перетворення митної

служби з карального та перевіряючого органу у якісний сервісний орган, який співпрацює у всіх питаннях з суб'єктами ЗЕД.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бардаш С.В. Ідентифікація принципів митного контролю як галузі наукових знань та практичної діяльності .
<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/11384>
2. Бардаш С.В. Новак О.С. Ідентифікація сутності та загальних принципів митного контролю. *Облік і фінанси*. 2020. № 4 (90). С. 38-44.
3. Бардаш С.В. Осадча Т.С. Методи контролю у сфері господарювання: теоретичний та праксеологічний аспекти. *Економічний часопис*.XXI, 2012. № 9-10. С. 76-79.
4. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ: 2009.С.130-131.
5. Білуха М.Т., Микитенко Т.В. Теоретико – методичні аспекти митного контролю. *Бухгалтерський облік і аудит*. . 2013.№9. С.16-22.
6. Борисенко В.С. Митний контроль експортно-імпортних операцій підприємства. *Сучасні тенденції розвитку митної справи в умовах євроінтеграції*: матеріали наук.-практ. круглого столу (м. Ірпінь, 6 грудня 2016 р.). Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь. 2017. С. 19-22.
7. ВС розмежував поняття «митний контроль» та «митне оформлення»
https://zib.com.ua/ua/133484-vs_rozmezhuвав_ponyattya_mitniy_kontrol_ta_mitne_oformlennya.html
8. Герчаківський С.Д. Митна справа. Навч. посіб. Тернопіль: Вектор, 2020. 316 с.
9. Батычко В. Т. Таможенное право в вопросах и ответах. Таганрог : Изд-во ТРТУ, 2005. 235 с.
10. Годованець О.В. Митний контроль: сутність та економічний зміст. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Випуск 20. Частина 1. С. 159-163.

- 11.Голинський Ю.О., Гриник І.Р. Митний контроль в Україні та напрями його вдосконалення. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С.646-650.
- 12.Гуцаленко Л. В., Дерій В. А., Коцупатрій М. М. Державний фінансовий контроль: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009. 424 с
- 13.Додін Є.В. Організація заходів протидії митної злочинності та митної делікатності. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 1(1). С. 79-85.
- 14.Дьяченко О.В, Вишинська Т.Л., Литвин С.М. Митний контроль як один із засобів виявлення правопорушень у сфері митного регулювання. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 2. Том 1.С. 218-227.
- 15.Єдине вікно": ЄС хоче модернізувати митний контроль .URL:<https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/10/29/7115868/>
- 16.ЗВІТ про результати аудиту ефективності діяльності Державної фіскальної служби України, Державної податкової служби України та Державної митної служби України. Затверджено рішенням Рахункової палати від 22.12.2020 № 34-3 https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2020/34-3_2020/Zvit_34-3_2020.pdf
- 17.Звіт про результати аудиту ефективності планування та результативності контролю за повнотою нарахування і своєчасністю надходження податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції. Затверджено рішенням Рахункової палати від 14.09.2021 № 20-2 https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2021/20-2_2021/Zvit_20-2_2021.pdf
- 18.Ільїна А. В., Губа О.І. Загрози економічній безпеці держави в контексті митного оподаткування. *Вісник Академії митної служби України*. 2012. № 2 (48). С. 82-88.
- 19.Кабмін затвердив План заходів з підвищення ефективності роботи митниці.URL:<http://www.kmu.gov.ua/news/kabmin-zatverdiv-plan-zahodiv-z-pidvishchennya-efektivnosti-roboti-mitnici>

20. Капітанець С.В. Запобігання та протидія митним правопорушенням: аналіз закордонного досвіду. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 26. Ч.І. С. 55-58.
21. Квеліашвілі І.М. Конвергенція митних принципів і стандартів в умовах євроінтеграції України: державноуправлінський аспект. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. вип. 1(21). 2019. С. 1-14.
22. Коваль В.В. Декриміналізація «товарної» контрабанди – доцільність та ефективність. *Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України (управлінські, фінансово-економічні, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти)*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Дніпро, 20 квітня 2017 р.). Дніпро, 2017. С. 169-171.
23. Конратьєва К.Д. Сучасні тенденції та перспективи модернізації митного контролю на шляху до Європейського співтовариства. *Розвиток митного законодавства України в умовах міжнародних інтеграційних процесів*: матеріали студентського науково-практичного круглого столу (м. Ірпінь, 16 березня 2018 р.). Ірпінь, 2018. С. 82-86.
24. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254_k/96-vr.
25. Король Алла. Без черг і посередників – Кабмін дозволив розмитнення автомобілів через смартфон https://buh.ligazakon.net/news/206283_bez-chergh--poserednikv--
26. Костишин Ю. С. Розвиток митного контролю в системі фінансової безпеки держави: дис. ... доктора філософії: 072 . Житомир, 2021. 266 с.
27. Кравцова А.В. Запобігання та протидія правопорушенням у сфері забезпечення економічної та митної. *Сучасні тенденції розвитку митної справи в умовах євроінтеграції*: матеріали наук.-практ. круглого столу, м. Ірпінь, 6 грудня 2016 р. Ірпінь, 2017. С. 65-68.
28. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

- 29.Крисоватий А.І., Кізима А.Я.Податковий менеджмент:Навч. посіб. Тернопіль: Карт – бланш, 2004.304 с.
- 30.Микола Білуха, Тетяна Микитенко. Теоретико-методичні аспекти митного контролю. *Бухгалтерський облік і аудит*. №9.2013. С.16 - 22.
- 31.Митна служба запровадила автоматичне оформлення для низькоризикових декларацій.URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3029423-mitna-sluzba-zaprovadila-avtomatichne-oformlenna-dla-nizkorizikovih-deklaracij.html>
- 32.Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page17>.
- 33.Митницю реформуватимуть за трьома напрямками - глава Мінфіну розповів, як саме.URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3024695-mitnicu-reformuvatimut-za-troma-napramkami-glava-minfinu-rozpoviv-ak-same.html>
- 34.Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_643.
- 35.Мінфін запроваджує обов'язкову подачу попередньої декларації на митниці.URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/minfin-zaprovadzue-na-mitnici-obovazkovu-podacu-poperednoi-deklaracii>
- 36.Мінцифри планує налагодити електронну взаємодію з митницею для відстеження товарів.URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3056604-mincifri-planue-nalagoditi-elektronnu-vzaemodiu-z-mitniceu-dla-vidstezenna-tovariv.html>
- 37.Мультимедійний навчальний посібник «Митне право» https://arm.nai.au.kiev.ua/books/mutne_pravo/parts/part4.html
- 38.Мушенко В.В., Тімашов В.О.Правовий інститут митного контролю, його принципи, види. *Приватне та публічне право*. 2020, № 2. С. 102-107.
- 39.Нефедов похвастася рекордними поступленнями от таможни в 2019 году.URL:<https://novavlada.info/gosudarstvo/novosti/nefedov-pohvastalsya-rekordnymi-postupleniyami-ot-tamozhni-v-2019-godu>

40. Остапчук І.І., Перевознюк К.Я. Методи боротьби з контрабандою в Україні. *Сучасні тенденції розвитку митної справи в умовах євроінтеграції*: матеріали наук.-практ. круглого столу. м. Ірпінь, 6 грудня 2016 р. Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2017. С. 90- 94.
41. Офіційний веб – сайт Державної казначейської служби України URL: [http://: www.treasury.gov.ua](http://www.treasury.gov.ua)
42. Пальчик О.М. Система попереднього інформування в Україні. Основні проблеми та перспективи впровадження: *Актуальні та проблемні питання, які виникають у діяльності митниць*: матеріали доповідей науково-практичного круглого столу. м. Хмельницький, 2018. С. 5 - 13.
43. Пасюк Т.В. Боротьба з контрабандою в Україні: сучасний стан та шляхи подолання. *Розвиток митного законодавства України в умовах міжнародних інтеграційних процесів* : матеріали студентського науково-практичного круглого столу. м. Ірпінь, 16 березня 2018 р. Ірпінь, 2018. С. 134-138.
44. Пашко П.В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації): монографія. Одеса: АТ «Пласке», 2009. 628 с.
45. Петрук О.М., Костишин Ю.С. Механізм митного контролю в системі забезпечення фінансової безпеки держави. *Облік і фінанси*. 2020. № 2 (88). С. 93-102.
46. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби Українию. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 року. № 1200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2018-%D0%BF>.
47. Репета М. Сучасні тенденції і перспективи розвитку митної справи в Україні. *Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі*: збірник тез доповідей та матеріалів учасників круглого столу студентського Науково-практичного гуртка

митної справи кафедри державних та місцевих фінансів. м. Львів, 4 квітня 2017 р.. Львів, 2017. С. 46 - 52.

48. Репутація має значення: Державна митна служба вводить поняття «надійного суб'єкта» для швидкого проходження митного контролю. URL: <http://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/reputatsia-maie-znachennia-derzavna-mitna-sluzba-vvodit-poniattia-nadiinogo-subiekta-dlia-shvidkogo-prokhodzhenniam-mitnogo-kontroliu-177>
49. Сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua>
50. Середній розмір штрафів на митниці зріс у 4 рази. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/02/18/657184/>
51. Скільки недоотримує бюджет України через контрабанду на митниці https://economy.24tv.ua/skilki-nedootrimuye-byudzheta-ukrayini-ekonomichni-novini-ukrayini_n1606262 <https://ua.news/ua/fyskalnaya-polytyka-pravytelstva-otsenka-dohodov-rashodov-y-defytsyta-byudzheta-v-2021-godu/>
52. Сучасні виклики забезпечення митної безпеки в Україні: монографія/за заг. наук. ред. А.І.Крисоватого. Тернопіль: Університетська думка, 2020. 414 с.
53. Ткачик Ф., Баран Р.Б. Сучасні орієнтири вдосконалення митного контролю в Україні. *Інноваційна економіка*. 2013. № 1. С. 67–72.
54. Товт Вікторія Михайлівна Сутність та особливості здійснення митного контролю. *Ефективність державного управління*. вип. 1 (58). ч. 1. 2019. С. 133-142
55. Угрин В. Діджиталізація митного контролю в Україні. http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/47_2020_ukr/33.pdf
56. Хома В.О. Законодавчі засоби боротьби з незаконним переміщенням тютюнових виробів через митний кордон України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 5. С. 137-140.
57. Хома В.О., Царенко В.І. Актуальні проблеми удосконалення системи протидії митним правопорушенням: монографія. Хмельницький: Науково-дослідний центр митної справи Науково-дослідного інституту

фіскальної політики Університету державної фіскальної служби Українию. ФОП Мельник А.А., 2018. 194 с.

58. Чадюк Л.В. Боротьба з контрабандою: сучасний стан та шляхи протидії. *Розвиток митного законодавства України в умовах міжнародних інтеграційних процесів: матеріали студентського науково-практичного круглого столу*. м. Ірпінь, 14 березня 2017 р.. Ірпінь, 2017. С. 139-142.
59. Чому треба повернути кримінальну відповідальність для контрабандистів. URL: <http://nicontrabandi.org.ua/articles/vidpovidalnist>
60. Щербатюк Н.В. Організація митного контролю: європейський досвід. *Часопис Київського університету права*. 2020/1. с. 387-391
61. Юрченко В.О. Кримінологічна характеристика запобігання контрабанді в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. ч.2. Спецвипуск. 2017.. С. 209-212.